

שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל

בס"ד, שב"ק פרשת שלח כ"ג סיוון ה'תשע"ג | גליון 557

מדברי מו"ד ועט"ר רבי יאשיהו וספ"י פינא שליט"א

זמורה ואשכול ענבים

"ויקרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים" (יג, כג). יש להבין, הרי המרגלים שנשלחו היו אנשים כשרים מראשי בני ישראל, כיצד איפוא הגיעו לכך שהוציאו דיבת הארץ רעה. ועוד, מה היתה מטרת המרגלים בהביאם איתם פירות אלו, ענבים רימונים ותאנים? אלא, יש לבאר שלמרגלים הייתה כוונה עמוקה, והשורש הפנימי של רצונם שבני ישראל לא ייכנסו לארץ היה טוב. וזאת, כיוון שראו שבמדבר עסקו כל בני ישראל בתורה, כפי שדרשו חז"ל (מכילתא בשלה) **'לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן'**, שהיו פטורים מכל טרדה של קיום, עד שאפילו שמלתם לא בלתה מעליהם ארבעים שנה, כך היו יכולים להשקיע את כל כוחם ומרצם בלימוד התורה. חששו המרגלים שבהגיעם ארצה, יעסקו בני ישראל בעבודה ובישוב הארץ, ויהיו טרודים ולא יעסקו בתורה. לכן חפשו כל דרך להישאר במדבר, כדי שכולם יעסקו רק בתורה.

אולם המרגלים טעו בכך, משום שההנהגה הנכונה בעולם היא, כשיש שני צדדים בתורה הקדושה. יש את אלו המחזיקים את התורה בידם ולומדים אותה, כפי שנאמר **'עץ חיים היא למחזיקים בה'** (משלי ג, יח). ומאידך, יש את הצד של **'ותמקיה מאשר'**, אלו שתומכים בתורה הקדושה ומסייעים ללימוד של האחרים. כך אף חילק יעקב אבינו את בניו, שדרשו חז"ל (אמונת) **'שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה'**, הוא שאמר משה (דברים לג, יח) **'ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך'** - ששניהם צריכים לשמוח גם הלומד תורה וגם המחזיק תורה.

אולם מאחר וראו המרגלים בכל שנות שהותם במדבר שלא היה צורך עוד בתומכי התורה שהרי כולם התפרנסו מהמן, באו ורמזו למשה רבנו על כוונתם בפירות שהביאו עימם, **'זמורה ואשכול ענבים אחד'** - שהרי עם ישראל נמשל לגפן כפי

שנאמר בתהלים (פ, ט) **'גפן מוצרים תסיע'**. הזמורה היא החלק שמחזיק את האשכול של הענבים. ובנמשל, ה"זמורה" - הוא המחזיק תלמיד חכם וה"ענבים" - הם התלמיד חכם עצמו, ובדרך כלל הם מחוברים באופן שהזמורה מחזיקה את האשכול. על כן כרתו המרגלים זמורה ואשכול של ענבים **'ויקרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד'**, לרמז שעדיף שיהיו כל ישראל תלמידי חכמים, ולא יצטרכו להתפרנס כי אם מהמן בלבד. ואף לקחו המרגלים **'ומן הרמנים ומן התאנים'** בנפרד. הרמנים מרמזו על אלו שמחזיקים תורה, שאפילו ריקנים שבו, שאין בהם תורה, מלאים מצוות כרימון. והתאנה רמז לתלמיד חכם, שאמרו חז"ל (ברכות יג) **'הרואה תאנה בחלון תורתו משתמרת בקרבו'**. לקחו המרגלים והפרידו בין התאנה לבין הרמיון, לרמזו למשה רבנו, שכעת לא צריך להגיע למצב של לומדי תורה ומחזיקי תורה, אלא כולם ישארו במדבר כלומדי תורה. וכאמור, טעו המרגלים בכך, ועל כן נכשלו.

מסופר על תלמיד החתם סופר בעל ה'דבר אברהם', שבבחרותו כשלמד בישיבה, היה אוכל אצל אחד מבעלי בתים בעיר פרשבורג, כמנהג הישיבות באותם ימים. בחג השבועות כשסעודו את סעודת החג, לפתע התפרץ בעל הבית בבכי מזועזע, בעל הבית שהיה אדם ירא שמים ותמים גדול, הסביר לתלמיד החתם סופר, 'בכל חג, אני חש חיבור נפשי לחג, בסוכות על נס ענני הכבוד ובפסח על ענין החירות, שהרי גם אני שייך להרגיש את שמחת החג בזה. אך חג השבועות שהוא מתן תורה מה השייכות שלו אלי, וכיון שאני עם הארץ, איך ובמה יוכל לשמוח בחג, ועל כן אני בוכה'. ענה לו התלמיד - 'למרות שאינך יודע ללמוד, גם לך יש מעלה ושייכות לחג השבועות, והיא מעלת הזבולון שבו, שכך נאמר **'שמח זבולן'**. על כן גם החג הזה הוא שמחה בשבילך...'

דברי הימים

הריגת רבן שמעון ורבי ישמעאל

כ"ה סיון ג' תתכ"ח

ביום עשרים וחמישה לחודש סיון ג'תתכח, נלקחו רבן שמעון בן גמליאל הנשיא ורבי ישמעאל בן אלישע הכהן גדול להריגה, שהם נתפסו ראשונה מעשרת הרוגי מלכות. וקיבלו עליהם דין שמים. וכשהוציאום להריגה היו מכבדים זה את זה, שזה היה גדול בנשיאות וזה היה גדול בכהונה. והיו מתחננים לאספקלטור - הממונה להרוג, זה אומר 'אין אני גדול מחברי אלא חברי גדול ממני, הרגו אותי תחילה ואל אראה במיתת חברי'. וזה אומר 'הרגו אותי תחילה, ואל אראה במיתת חברי'. אמר להם האספקלטור 'הפילו גורלות'. הפילו גורלות ונפל הגורל על רבן שמעון בן גמליאל תחילה. מיד לקח האספקלטור את החרב והתניז ראשו של רבן שמעון. ונטלו רבי ישמעאל בן אלישע והיה בוכה וצווח 'פה קדוש, פה נאמן! פה שמוציא אבנים טובות ומרגליות, מי הטמין בעפר?!'

אמר לו ההגמון 'ריקה! עד שאתה בוכה על מיתתו, בכה על מיתתך שקשה ממיתתו'. מיד החל רבי ישמעאל צווח עד שנשקפה בתו של הקיסר, ראתה את יופיו וחמודה אותו בליבה, וביקשה את נפשו אצל אביה, ולא הסכים. בקשה מאביה 'תן לי רשות לפשוט עור פניו!'. מיד ציוה הקיסר, והפשיט את עור ראשו בחייו, כיון שהגיעו המפשיטים למקום התפילין, זעק רבי ישמעאל זעקה גדולה ומרה, ונודעו שמים וארץ. זעק פעם שנית, ונודעו כסא הכבוד... אמר לו הקיסר 'עד עתה לא בכית ולא צעקת, ועתה אתה צועק?' אמר לו 'לא על נשמתו אני צועק, אלא על מצוות תפילין שלוקחים ממני... ולא הספיק לגמור דבריו עד שנטלו החרב, והכתו את ראשו.

טרם לקיחתם להריגה, נגלה המלאך גבריאל לרבי ישמעאל ואמר לו 'קבלו עליכם צדיקים וחסידים... שמיום שמכרו השבטים [עשרה אחים] את יוסף, לא מצא הקב"ה בדור אחד עשרה צדיקים וחסידים כמותם, לפיכך הקב"ה נפרע מכם [לכפר על המכירה]!'

ר"ת	יציאת השבת	כניסת השבת	ירושלים
20:56	20:21	19:04	ירושלים
20:54	20:24	19:20	ת"א אשדוד
20:54	20:25	19:12	חיפה
20:52	20:21	19:17	ב"ש

השיעור השבועי

מהאדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א

יתקיים בימי חמישי בשעה 21:00 בהיכל ישיבת שובה ישראל רח' שבט בנימין 34 רובע י"ב אשדוד

ניתן לצפות בשיעור דרך האתר של הישיבה בכתובת: WWW.HARAVPINTO.COM
לקבלת הגליון והמייל היומי של אדמו"ר עט"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א: info@shoovaisrael.com
ניתן להקדש את העלון לברכה, לישועה או לעילוי נשמת יקירכם.

איש ואשה
שיזכו

סולח ומוחל

"אָרְךָ אַפִּים" (יד, יח) מהו ארך אפיים? משיב על כך רבי אברהם החסיד בנו של הרמב"ם בספרו 'המספיק לעובדי ה'" (פרק אריכות אפיים) 'אריכות אפיים, היא ביטוי להיעדר החימה והכעס כמעט כליל, והיא מן המידות הנבואיות והתרומיות, ומן התארים המיוחדים לה'... ועל מה תסמך ותעמוד מידה יקרה זו? ועל מה אדנייה הוטבעו? - יסודות המידה היא הסלחנות, בהיותו סולח ומוחל ועובר על פשע. והמידה הזאת... נשגבה היא וקשה להשגה... ותושג על ידי התכשרות בהלכות מוסר וחוקות התורה'.

לא ניתן לתאר בית ללא מידת אריכות אפיים. כמה פעמים מגיעים בני הזוג לכדי ריב, לאי הבנות לתרעומת, ואף לכעס. ללא אריכות אפיים לא היו יכולים בני הזוג להמשיך לדור יחד בכפיפה אחת. אמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק יב) 'נקרא שמו איש והיא אשה. מה עשה הקב"ה נתן שמו ביניהם י-ה. אם הולכים בדרכי ושומרים מצוותי, הרי שמי נתון ביניהם ומציל אותם מכל צרה. ואם לאו, הרינו נוטל את שמי מביניהם והם נעשים אש ואש [האיש ללא אות י', והאשה ללא אות ה']', והאש אוכלת'. כתוב על כך בספר 'ראשית חכמה' (שער הענוה פרק ה) 'עניין הכעס בפרט - הוא הגורם הגדול להסתלקות השכינה מביניהם'. אם רק ידעו בני הזוג כמה הרס וחורבן יש מאש הכעס המשתוללת בבית שגורמת להסתלקות השכינה. ומאיך, איזה תועלת מרובה תצמח להם בהיותם מגיעים לכלל הבנה ולשלום, שניצלים הם מכל צרה. ודאי יאורו עונו לנסות להגיע לפיוס בהקדם האפשרי, ולמצוא דרכים למנוע את היווצרות המחלוקת והריב בעתיד.

מסופר על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, רבה של ירושלים, שכאשר היה שומע ששלום הבית מופר אצל אחת המשפחות, מיד באותו הרגע, היה נחפו לבית זה, אף אם השעה היתה שעת לילה מאוחרת. לא אחת העירו נקישותיו את בני הזוג הניצים, ששמעו את אמרו בעיניים טרוטות, אך הצדיק לא התחשב בכך וקרא אליהם מנהמת ליבו 'השכינה בגלות, המקום בו יכולה השכינה למצוא מנוח לעצמה הוא אך ורק בבתי ישראל, שהרי 'איש ואשה שיזכו - שכינה ביניהם', איך יעלה על הדעת לגרש את השכינה בעבור התנצחויות קטנוניות? האם אינכם חשים בצערה? האם אינכם מוכנים לוותר, כדי להשיבה למעונה?...

נעדרים היו בני הזוג לתוכחת המוסר, ומתרצים. אך תמהו לפני הרב 'מדוע לא ניתן לדחות את העניין ליום המחרת, וכי יחרב העולם מכך?'. ענה להם הרב בחביבות 'אמרו חז"ל (סנהדרין תנא) שיושב המשיח בשער רומי וחובש את פצעיו, וכיצד? מקנה נגע אחד וחובשו ואח"כ מתיר תחבושת אחרת ועושה כן, ואינו מתיר שני נגעים יחד. וכל כך למה? כדי שאם יקראו לו לצאת ולגאול את ישראל, לא יצטרך להתעכב כדי קשירת שתי תחבושות. וכי כמה זמן תארך כל מלאכת התבישה כולה, דקה, שתיים? מכאן - שכאשר מדובר בגאולה, גם דקה אחת זה הרבה זמן... אף בעניין שלום הבית לימדונו חז"ל (סוטה יז) שריב בין בני הזוג מגרש את השכינה מביניהם, והשכנת השלום משרה את השכינה, כיצד ניתן להמתין לילה שלם?...

עונש אנשי דור המדבר

"וּפְגָרִים אַתֶּם יִפְלוּ בַמִּדְבָּר הַזֶּה" (יד, לב), הגאון המוסמך רבי יאשיהו פינטו זצוק"ל מדקדק בספרו 'צורו הכסף' (דוש נז), מאי "וּפְגָרִים אַתֶּם"? שרמז כאן מה שאמרו חז"ל (ירושלמי תענית ד, ז) 'ואמר רבי לוי, בכל ערב ט' באב היה משה מוציא כרוז בכל המוחנה, ואומר, צאו לחפר צאו לחפר, והיו יוצאין וחופרין להן קברות וישנים. ובשחר, היו עומדין ומצאין עצמן חסידים ט"ו אלף ופרוטרוט', שבכל הארבעים שנה שהיו במדבר לא היתה המיתה אלא ביום תשעה באב, דהיינו יום החפר, שהיו חופרין כל אחד קבר אחד, ולנים בו ליל תשעה באב, ובבקר הנשאר לחיים היה קם בבקר מהקבר, ומי שנגזר מיתה עליו היה נשאר מת בקבר.

וזהו שאמר (שם, לד) "יום לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת עֹנֵיכֶם", דהיינו יום אחד בכל שנה - שהוא יום תשעה באב, הוא מיוחד למיתה. ונמצא, שאף על פי שבנוהג שבעולם החיים מקברים את הפגרים המתים, אבל כאן הם בעצמם מקברים פגריהם, דהיינו שהיו החיים שוכבים בקברות ולא היו קמים למחרת. וזהו שאמר "וּפְגָרִים אַתֶּם", על ידי עצמכם, ולא על ידי זולתכם, "יִפְלוּ בַמִּדְבָּר", ונכון הוא.

ברמראות

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

אמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין יא) "לא תקרא את שְׁמִי שְׂרִי כִּי שְׂרָה שְׁמִי" (בראשית יז, טו), כשנלקחה האות 'יוד' משמה של שרה אמנו באה ונשתטחה לפני הקב"ה וטענה על שנלקחה מן הצדקת. פייסה הקב"ה ונתנה בשמו של "הושע בן נון" בראש שמו, וקראו משה רבנו מעתה "יהושע" ונתפייסה. מסופר שפעם הגיע דין תורה לפני בעל ה'לבושי שרד', בית כנסת שהיה צר מלהכיל את הציבור, הורחב, ומקומו של החזן הוסט למקום אחר. כאשר רצו הגבאים למכור את המקומות החדשים, בא לפניהם מתפלל שרכש בעבר את המקום שליד החזן, וטען שכיון שמקום החזן הוסט, אף המקום לימין החזן שייך לו מדין חזקה. מנגד הגבאים טענו, כי מקומו נשאר כפי שהיה, ורק נוספו מקומות חדשים. פסק הרב כי הצדק עם הגבאים וראיה הביא מהגמרא בירושלמי, שמצינו בשמו של יהושע שהאות 'ה' שהיתה עד כה בראש התיבה "הושע", לא התלוננה, על אף שבהוספת האות 'יוד' בשם "הושע" הופכת היא להיות האות השניה, אלא היא נשארה במקומה ללא טענה. כך אמר הרב למתפלל 'מקומך לא הזיזו, ומה איכפת לך אם הוסיפו 'יוד' - יהודי לידך'...

ויבא עד חברון (יג, כב)

אמרו חז"ל (סוטה לד) היה צריך לכתוב בלשון רבים? 'מלמד, שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות. אמר להם, אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים'. מובא בזה"ק (קנה, ב) כי כאשר ראה כלב שמושה רבנו התפלל על יהושע, הצטער, כי הבין שהנסיון גדול וליהושע יש סיוע מתפילתו של משה, אך מה יהא עליו? לכן השתמט מחבריו והלך לחברון להתפלל על קברי אבות, ואף שפחד מהענקים הדרים בה, עם כל זה חשש על

עצמו שלא יכשל בעצת מרגלים, וכשאדם בצרה ובדוחק אינו מביט על כלום. אמר על כך ה'חתם סופר' שחששו של כלב שמא יכשל בעצת המרגלים, היה גדול יותר מהפחד מהענקים הגיבורים, ועל כן לא חשש מהם.

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת (טו, לב)

דרשו חז"ל (מובא בתוס' ב"ב קיט) כי המקושש לשם שמים נתכוון, למען יראו כולם כי הוא בא על ענשו בעבור עוון חילול השבת, וכך תתחזק מצוות שמירת המצוות. אולם מעשה הנראה מתקן ומועיל, אם אין הוא על פי דרך התורה הוא מקלקל ומזיק, שאמרו חז"ל (שבת קיח) אלמלי שמרו ישראל שבת שניה, לא שלטה בהם אומה ולשון. מביא על כך רבי ישראל מסלנט משל למלך ששלח את שרו למדינה רחוקה לעניין חשוב, ופקד עליו לבל יהין להתערב עם איש אפילו בדבר הנוגע ביותר לנפשו ולגופו. כה הפציר בו המלך ולא הרפה, עד שהשר תקע לו כף והבטיחו של יתערב ויהי מה. בהגיעו לאותה מדינה, נפגש השר עם שרים רבים ואנשי שלטון, באחת הסעודות שמעו כי הלעיזו עליו שיש לו חטוורת בגבו, ביטל השר את הדברים במחי יד ואמר כי המה דברי הבל. אך הנוכחים לא הרפו ממנו והסכימו להתערב עימו בעד סכום של עשרת אלפים זהובים, אם יש בגבו מום או לאו. הסכום הגבוה קרץ לשר, הוא ידע שסכום זה יהווה סיוע למלכות ממנה בא, ועל כן הסכים להתערב. הוא פשט את חולצתו והראה לעין כל כי גבו שלם, זכה בכל הכסף, וחזר למדינתו. מששב, ביקש המלך לדעת אם עמד הוא בדיבורו. סיפר לו השר כי יש לו בשורה טובה, הוא אמנם הפר את פקודת המלך ואף נאלץ לפשוט את חולצתו, אך מנגד הוא דאג להכניס סכום גדול לאוצר המלך. כעס עליו המלך כעס רב ואמר 'לפני נסיעתך, התערב עימי המושל של אותה מדינה, שיצליח להפשיט אותך מחולצתך לעיני כל, התערבתי עימו על חצי המלכות. אמנם זכית בעשרת אלפים זהובים, אך אני הפסדתי סכום רב עשרת מונים!...

מצוות ציצית

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת" (טו, לח). מצות עשה מן התורה כל שיש לו בגד צמר או בגד פשתים, שיש בו ארבע כנפות, ורוצה ללבושו, צריך להטיל בו ציציות בד' הכנפות. בזמננו, שרוב הבגדים אינם בעלי ארבע כנפות, נוהגים ללבוש טלית קטן כדי לקיים את מצות ציצית במשך כל היום, וכך כתב הרמ"א בדרכי משה (סי' ה' אות ג') 'המדקדקים [במצוות] לובשים ארבע כנפות כל היום תחת בגדיהם, כדי שלא יהיו בלא ציצית כל היום'.

דרשו חז"ל (חולין קלו.) על הפסוק (דברים כב, יב) "גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה", לא נאמרה מצוות ציצית אלא ב"כסותך", דהיינו על בגד שבבעלותו. 'אמר רב יהודה טלית שאולה פטורה מן הציצית'. אדם שהתארח בבית חברו או משפחתו ולא חשב להשאיר ליום המחרת, האם בתפילת שחרית יכול לשאול מחברו או מבן משפחתו טלית מצויצת, ולקיים בכך מצוות ציצית? במשנה ברורה, (סימן יד, סק"א) נפסק שניתן לקיים מצוות ציצית מטלית חברו שנטלה ברשותו, ואף רשאי לברך על לבישתה. זאת מכיוון שהמשאל רוצה שהשואל יקיים מצוות ציצית, ומסכים בדעתו בעת השאלת הטלית לא רק שיהיה חברו 'שואל' הטלית, אלא שתיכנס הטלית לרשות השואל 'קונה' את הטלית לזמן שלו, ומקיים בה מצוות ציצית, ו'מקנה' את הטלית בחזרה לבעליה בגמר השימוש.

מסופר כי לאחר ימי השואה, נפגשו מאות פליטים אומללים עם האדמו"ר מקלויזניבורג זצוק"ל, בידיו של הצדיק היה אגד ציצית אחד והיה בדעתו לתתו לאחד הפליטים לזכותו במצווה היקרה. מה מרגש היה המראה של מאות יהודים שעל אף שעברו את מוראות השואה, משאת נפשם באותו הזמן היתה לזכות במצווה. הגדיל לעשות אחד הבחורים, התקרב לעבר הצדיק קרע את חולצתו היחידה משני צידיה, וטען שיש לו דין קדימה לפני כולם, משום שבגדו בעל ארבע כנפות, וחובתו בציצית מדאורייתא. אולם, על אף שהופתע האדמו"ר מלהיטותו של הבחור למצווה הגדולה, בכל אופן הוכרח לערוך את הגורל, משום שהקהל כבר זכה בעריכת הגורל עוד קודם בואו של הצעיר. טרם נפנה האדמו"ר לערוך את הגורל, פנה אל הבחור ולחש לו 'אם כוונתך היתה לשם שמים, מן השמים יסובבו שתעלה בגורל'. ואכן מתוך מאות יהודים שנוכחו במקום, עלה בגורל אותו בחור...

פניני דברי יאשיהו

עוזר ומגן לכל החוסים בו

"וְהָיָה לָכֵן לְצִיצֵת" (טו, לט) אמרו חז"ל (מנחות מג.) 'חביבין ישראל שסיבבם הקב"ה במצוות: תפילין בראשם ותפילין בזרועם, וציצית בבגדיהם, ומזוזה בפתחיהם'. המצוות מגינות על האדם מכל משמר, ובפרט בשעות הקשות עומדות הן כמגן וצינה מפני הפורענות. מסופר על הצדיק רבי זושא מהאניפולי זצוק"ל, שבאחד הימים הגיעו לעירו אנשי צבא, והיו מתעללים ביהודי העיר באכזריות. תוך כדי שהותם בעיר, נכנסו למקווה להתרחץ ולהתהלל. כשהגיעה שעת הטבילה הקבועה של רבי זושא, הלך למקווה ללא חשש. אולם, כשראה את החיילים עם מפקדם צוחקים ובוים על היהודים בתוך המקווה, לקח אבן, והשליך אותה בכל כוחו לעבר חלון המקווה. משמייים, פגעה האבן בראשו של מפקדם, שנפצע קשה, ודם רב זב מפצעו. החיילים הזועמים החלו לרדוף אחרי רבי זושא. רץ רבי זושא בכל כוחו כשחיילים רבים רצים בעקבותיו, עד ששש כוחו ולא יכול לנוס עוד. כשעצר, הסתובב לעבר החיילים, וכשהוא אוחז בטליתו, החל הוא לרדוף אחריהם. החיילים לא ידעו את נפשם מרוב פחד ואימה שנפלו עליהם, והחלו לנוס על נפשם. מפני מה? מכח אמונה בהקב"ה ומכח מצוות טלית קטן. יקבל האדם על עצמו לקיים את המצוות בכל כוחו. ויזכה על ידי כך, שיעמדו המצוות להגן עליו מכל דבר רע. אך ישתדל, לעשות את המצוות בשלמות, משום שמצווה שנבראת בשלמות, כוחה גדול ביותר.

לאורם נלך

רבי שלמה דאנה זצוק"ל - בעל 'שלמי תודה' - כט סיון ה'תרע"ג (1913)

ישב רבי שלמה בחנותו, כשהוא עוסק במלאכת הצורפות לפרנסתו, לפתע שמע קול הקורא אליו 'קום, מה לך נרדם, עת לעשות לה!'. הבין רבי שלמה כי עליו לקום ולעשות מעשה. אזר עוז, וייסד כנגד בתי הספר של המשכילים, את ישיבת 'חברת התלמוד' שבין תלמידיה נמנו עשרות מחכמי תוניס בדור הבא. במסירות רבה דאג לתלמידיו לכל מחסורם, מכחינה רוחנית וגשמית, בחלק ניכר מתלמידיו תמך כלכלית, כדי להסיר מעליהם את עול הפרנסה שיוכלו להקדיש את זמנם ומרצם להתענג על לימוד התורה. עד כדי כך שהעיד עליו תלמידו רבי אליהו סלקמון זצוק"ל שהעתיק את ספרו 'שלמי תודה', ש'אלמלא הוא נשכחה תורה מישראל'.

חידושיו הועלו על הכתב עוד בחייו, כשתלמידיו הפצירו בו לקבל רשות להעתיקם ולסדרם לספר ורק לאחר הפצרות רבות נענה להם. ספר נוסף שערך עם ידידו רבי משה שחרג ואחיו רבי ישועה חי שחרג נקרא 'שבת אחים' על הלכות בדיקה וטריפות המסודרים לפי סימני השולחן ערוך עם מנהגי תוניס.

בערב שבת קודש יום כ"ט סיון ה'תרע"ג (1913), נתבקש רבי שלמה לישיבה של מעלה, מותיר אחריו תלמידים רבים, שהמשיכו להאיר את יהדות תוניס באור התורה, זיע"א.

הגאון רבי שלמה דאנה זצוק"ל נולד בשנת ה'תר"י (1850), לאביו רבי דוד בתוניס. כבר מנעוריו ניכרת היתה אהבתו וכמיהתו ללימוד התורה. היה מתלמידי רבה של תוניס הגאון רבי אברהם הכהן יצחקי בעל ספר 'משמרות כהונה' ורבי משה ברבי ראש רבני תוניס זצוק"ל. תלמיד חכם עצום היה רבי שלמה דאנה, בקיאותו הרחבה והעמוקה בנבכי התורה הקדושה היו לשם דבר, על כך מעידים תלמידיו בהקדמתם לספרו 'שלמי תודה' שנדפס חמש שנים לאחר פטירתו. אחד מתלמידיו רבי שמואל טייב זצוק"ל בעל 'כנפי שחר' כותב על רבו הגדול כי גם בלילה לא שכב ולא טעם טעם מיטה, לא היה זקוק לצרכי העולם הזה, עסוק היה תדיר בעסקי התורה, נכנס ויוצא מבית הכנסת לבית המדרש כי שם היה ביתו..., והדגיש את מסירותו של רבו להרבות תורה בקרב אנשי קהילתו כפי שכתב בלשונו 'ויותר שהיה חכם, עוד לימד דעת את העם'...

בשנת תרל"ח (1878) החלו רוחות זרות לנשב בתוניס, ההשכלה שהפילה חללים רבים בקרב צעירי עם ישראל, הגיעה אף אליהם, ההרס הגדול בא לידי ביטוי עם פתיחתו של בית הספר של חברת 'כל ישראל חברים', שמשך לבין כתליו בחורים צעירים, זורע בליבם הרס רוחני. אט אט השפיעו הדברים על צעירי הצאן ותלמודי התורה התרוקנו כמעט כליל. מסופר כי באותה תקופה

מאמר החכם

"וְהָיָה בְּעֵינֵינוּ פְּחָגְבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם". פירש"י שמענום אומרים 'נמלים' יש בכרם כאנשים'. אם אדם רואה עצמו קטן כמו חגב, אחרים יראו אותו קטן עוד יותר - כמו נמלה...

(רבי עובדיה מברטנורא)

העוסקים בצרכי ציבור באמונה - תושייתו של הנגיד

היהודים כי ביתו פתוח לרווחה, והחליטו לפנות לעזרתו. כששמע רבי חיים את העניין, הבין את דחיפות העניין, הוא הבטיח להורים שישתדל לעשות ככל יכולתו על מנת להעביר את רוע הגזירה. כשיצאו הורי הנערים מביתו, התהלך רבי חיים בביתו וחשב 'כיצד ניתן להניא את הפקיה מלבע את זממו'. בעודו מהלך בביתו מרוכז, ניצת בליבו רעיון. הוא הודה לבורא עולם ומהר להוציא ממגירת שלחנו מחרוזת אבני חן יקרה, ובה תשעים ותשע אבנים טובות ונדירות ביותר. מחרוזת יפה ומבהיקה שכמותה לא ניתן למצוא בכל דמשק. מחרוזות אלו שימשו את המוסלמים בתפילתם על ידה הם סופרים את פסוקיהם. כל ערכה של מחרוזת כזו היא, בהיות בה תשעים ותשע אבנים בדיוק. שלף רבי חיים את אחת מאבני המחרוזת, הוא ידע שבכך מאבדת המחרוזת את ערכה, אך זו בדיוק היתה כוונתו. הוא השיב את המחרוזת למקומה וחיכה להזדמנות המתאימה. ביום חמישי בשעות הצהריים עשה רבי חיים את דרכו אל ארמון הפחה, הוא נשא באמתחתו את המחרוזת שהכין בביתו, ושפתיו ממלמלות תפילה להצלחת משימתו. ביום זה נוהג הפחה לארח לסעודה את הפקיה, ורבי חיים ציפה לפגוש בקרבתו של הפחה. כשהגיע רבי חיים לארמון הפחה אמר לפניו 'ברצוני לכבד את הפחה הנכבד במתנה מהודרת לאות כבוד וידידות' תוך כדי דבריו הוציא את המחרוזת היקרה והושיטה אל הפחה, ברכ האבנים הנוצצות סינורו את עיניו המשתאות של הפחה, הוא נטל לידו את המחרוזת והביט באבנים המיוחדות. בהערת אגב אמר רבי חיים לפחה 'לדאבון ליבי, חסרה אבן אחת מתוך המחרוזת' - והזדרז להוסיף - 'אבל אל דאגה אבן זו נמצאת אצל שייח נכבד בעיר מכה'. הצטער הפחה ואמר 'כה חבל, העיר מכה רחוקה מכאן מהלך של מספר שבועות'. 'ומה בכך' - אמר רבי חיים לפחה - 'הן הפקיה עולה מחר בקפיצת הדרך לעיר מכה, אתן לו את הסכום הדרוש והוא ירכוש שם את האבן. עוד באותו יום תהיה האבן החסרה ברשות הפחה!...' נשאה ההצעה חן בעיני הפחה, הוא פנה אל הפקיה וביקש ממנו להסדיר את כל עניין התשלום עם רבי חיים, ולדאוג להעביר לרשותו את האבן למחר. פני הפקיה חווורו, כהוגן, כשיצא מארמון הפחה הלך כסהרורי ברחוב, הוא הבין שנפל בפח שרבי חיים טמן לו. עולמו חשך בעדו, שהרי איש לא ידע את סודו היכן הוא שוהה ביום שישי, אף לא בני משפחתו. בלית ברירה פנה אל רבי חיים והתחנן לפניו 'אנא תן לי את האבן החסרה, יודע אני שהיא נמצאת ברשותה, חמול עלי שלא אבוש בפני המוסלמים'. הביט בו רבי חיים ואמר 'אכן האבן החסרה נמצאת ברשותי, מסכים אני לתתה לך בחינם - ללא כל תשלום, רק בתנאי שתצווה לשחרר את הנערים מבית הסוהר, ותבטיח לי שלא תיגע לרעה ביהודי העיר!...'

צחוק מתגלגל נשמע באחד מרחובותיה היהודים של העיר דמשק, נערי חמד שרצו בשובבות נתקלו האחד בשני ומעדו ארצה, לרגע הביטו הנערים המומים האחד בפני השני, אך רגע לאחר מכן התגלגל צחוקם ונישא במעלה הרחוב. באותה השעה עבר במקום ה'פקיה' - איש דת מוסלמי, גאה היה הפקיה במעמדו, וייחס לעצמו כוחות לא טבעיים. בין אנשי העיר דמשק, נפוצה השמועה כי מידי יום שיש עמם עלות השחר הוא זוכה לעלות בקפיצת הדרך לעיר הקדושה למוסלמים, העיר מכה - הרחוקה מדמשק מרחק רב, מנשק את אבן הכעבה, המכונה - האבן השחורה, שכל מוסלמי משתוקק להגיע לנשקה לפחות פעם אחת בחייו, ומיד באותו היום הוא שב לדמשק עוד טרם שקיעת החמה. הפקיה נהנה מהשמועה ומהכבוד הרב והערצה שהוא קיבל בעקבותיה, וכדי לתת תוקף לדברים נאלץ להסתתר במרתף ארמונו לכל אורך היום. כשעבר הפקיה באותו היום ברחוב בו שיחקו נערי היהודים, צרמו לאזניו קולות הצחוק הטהור. הוא הביט בילדים הצחוקים ועיניו יקדו שנאה, בליבו עלתה מזימה מרושעת להפוך את קולות הצחוק, לדמעות של בכי וצער. וממחשבה למעשה, עזב מיד את המקום, ועלה לארמונו של הפחה 'אל ג'ור', שם התקבל בכבוד הראוי על ידי הפחה. הפחה שהבחין בסערת נפשו של הפקיה שאלו 'מה הביאך הלום?', התרצנו פניו של הפקיה האכזר, והוא אמר בקול מלא חשיבות 'אדוני הפחה ירום הודו, חילול הקודש נורא ארע כעת, והביאני אל כבודו' - וכך סיפר - 'בעוברי ברחוב קלטו אזוני קולות נערים יהודים המלגלגים ומזלזלים לדתנו המוסלמית, ואף כלפי השמיים דברי בוז. לא אוכל לחזור על דבריהם המחוצפים שדקרו את ליבי כמדקרות חרב'. חרה אפו של הפחה לשמע הדברים, והוא הבטיח כי יעשה הכל על מנת להביא את הנערים היהודים אל עונשם. מיד נשלחו שוטרים אל הרחוב, כבלו את הנערים ההמומים בכבלי ברזל, והוליכום אל בית הכלא. השוטרים שזעמו על חילול דתם, התייחסו אל הנערים בגסות, ואף הפליאו בהם את מכותם. והפקיה ששמח על השליח במזימתו, קיבל את אישורו של הפחה ליישר את נערי היהודים, כפי שיחפזו... השמועה על כליאת הנערים נפוצה בין בתי היהודים שבוער, והתקבלה בצער ובתדהמה. קריאות שוד ושבך נשמעו על ידי הורי הנערים השבורים שדאגו לילדיהם הנתונים לשבט השוטרים. בימים ההם, לפני 2000 שנה. נודעה **משפחת פרחי** לתהילה בעיר דמשק, אחד מבני המשפחה היה הנגיד הנודע **רבי חיים פרחי זצ"ל**, שהיה שר אוצרו של הפחה 'אל ג'ור'. שמו הטוב של רבי חיים הלך לפניו בכל הארץ, וכח השפעתו היה חובק עולם, מעכו שבארץ ישראל ועד המלכות שבקוסטא. ידעו

זכרון - חלק ב'

הגיוניים, כמאמר חז"ל (חולין דף עה) **'כל מילתא דתמיהה מזכר דכירי לה אינשי'** דהיינו, שכל דבר תמוה אנשים זוכרים אותו היטב. משום כך, כשהם נחשפים למושג או לשם חדש, הם מנסים לקשור אותו למושג המוכר להם בצורה מגוחכת. כך כשיאלצו להיזכר בשם או במושג החדש, יעלה הזכרון האבסורדי בזכרונם והדבר יצוץ במוחם. האדם מסוגל לאחסן בזכרונו כמות מידע עצומה. אולם קשה לו להעלות מהזכרון את הרישומים החרוטים בו. חז"ל (אבות ב, ה) שבחו את **'רבי אליעזר בן הקרנא, בור סוד שאינו מאבד טפה'** - על כך שאינו שוכח דבר מכל אשר למד, כבוד המצופה בסידי שאין המים נאבדים ממנו. באופן יוצא מן הכלל, ישנם אנשים שניחונם ביכולות חריגות ומרשימות של העלאת זיכרון. לרוב, יכולתם הנדירה באה בשילוב עם פגם אחר בהתפתחותם. חוקרים תיעדו אדם שהיה מסוגל לקרוא **שני דפים בו זמנית**, משך זמן הקריאה לא ארך על פני עשר שניות, ולמרות מהירות הקריאה זכר האיש את הדפים בשלמותם. איש זה ידע בעל פה באופן מעורר השתאות - למעלה מ-12,000 **דפים** מכל סוגי הספרים בתחומים השונים. בזיכרון מסוג אחר ניהון אדם **בעל זיכרון צילומי מיוחד**, שזכה לכינוי **'איש המצלמה'**, אדם זה מצייר את ציוריו לאחר שהוא עורך סיור במסוק ומביט על העיר מלמעלה למשך כשעה. במהלך הסיור הוא מצלם בזכרונו את מתווה העיר, ומעלה אותה על הבד בדיוק מופלא. איש זה צייר אף את העיר ירושלים, כפי שהיא נצפית מבט מלמעלה.

'ועשו להם ציצת... והיה להם לציצת' (טו, לח-לט) מדקדק האלשיך הקדוש על כפל הדברים, שבתחילה בא הציצוי **'ועשו להם ציצת'**. ואם יבואו ויטענו עשינו את הציצוי והטלנו ציציות בכנפות בגדינו, ובכל אופן לא התעוררנו לזכור את כל מצוות ה', כפי שנאמר **'ויזכרתם את כל מצות ה'**. על כן משיבם הבורא: אין סגולת הזכרון בציצית פועלת מאלהי, כי אם **'והיה להם לציצת'** - רק אם תתכוונו ותתאמצו להתבונן בהם ולזכור. משל לאדם שהיה עליו לבצע דבר מה, וקשר על אצבעו חוט לתזכורת, שלא ישכח. כשיראה את החוט אכן יזכר באותו עניין. אולם סתם חוט, ודאי לא יזכירהו דבר. עשיית סימנים טובה ומועילה לזכרון. **האברבנאל** כותב (בראשית מ כג) שיוסף הצדיק ביקש משר המשקים להזכירו אצל פרעה המלך, וביקש ממנו לעשות לעצמו איזה סימן שלא ישכח. אולם הוא **'לא זכר'** כי הזכרון אינו בשליטת האדם, והוא לא עשה סימן **'וישכחתי'**. בעניין זה כותב בעל **'הפלא יועץ'** (ערוך זכרונות) נהגתי כשאני שותה מים כדי לא לשכוח לברך ברכת בורא נפשות, תכף אחר שתית המים אני מהפך החותם שלי לאחורי האצבע או לאצבע אחר, **ומתוך כך אני זוכר**. אנשים שהתפרסמו כבעלי זיכרון חזק מספרים, שהם מנצלים את נטייתו של המוח לזכור דברים המושכים תשומת לב, כגון דברים אבסורדיים ולא

08.852.0.852 יאקאב